

תרומת זרע מיהודי

דיון בשיטת הגר"ש ישראל זצ"ל בעניין זה ובמסתעף

לפני מספר שנים נשאלתי ע"י זוג יר"ש מחו"ל האם ניתן למצוא עבורם פתח להיתר לקבל תרומת זרע מיהודי, באשר האשה אינה מסכימה בשום אופן להיזקק למה שהציעו לה בעבר והיינו לקבל תרומה כזו מגוי. הבאתי בפניהם דעתו הטהורה של מע"כ מו"ר הרב צבי יהודה קוק זצ"ל ששלל תרומה כזו בכל תוקף והחזקתי בדעה שאין לכך מקום, כפי שעניתי להם בתחילה. בעקבות זאת פנה אלי אבי האשה, רב חשוב במקומם בחו"ל, בבקשה חוזרת ונוגעת ללב ממש, שאנסה בכל אופן לראות אם אין עצה ואין תושיה ואי אפשר להיענות לבקשתה של ביתו, והטעם לכך הוא שבנוסף לזה שברי לו שאם לא ימצא היתר, הזוג ייפרד זמ"ז, יש לכך השלכות רבות בנוגע להחזקת הדת באותו מקום בחו"ל, שכן הרבה מענייני היהדות באותו מקום בו הם מתגוררים תלויים בחתנו הנ"ל, בעל האשה. ניכר היה שהדברים אמיתיים והנסיבות הנן מיוחדות ממש.

הבאתי את השאלה בפני מע"כ מורי ורבי הגדול, מרן הגאון רבי שאול ישראל זצ"ל, והוא התייחס לסיבוכים של בני הזוג הללו בעיון גדול במיוחד. במשך כמה ימים העלה הרב זצ"ל מספר רעיונות ומחשבות כיצד לנסות לשכנע את האשה לוותר על רעיון זה של תרומת זרע מיהודי ומהן האפשרויות העומדות בפני בני הזוג בנושא כואב זה. בוקר אחד, בשיחה אחר התפילה, העלה הרב זצ"ל את האפשרות שאולי, אם אין ברירה, עדיף שבני הזוג יתגרשו ואז האשה

במסגרת לימודינו יסוגיות נבחרות בחלכה ורפואה, כאן בבית "מרתבים".

אכן תקבל תרומת זרע מיהודי, ואחר כך יחזרו ויתחתנו. כעבור מספר שעות שלח אלי הרב פתק בכתב יד ולשונו מובאת להלן במלואה.

[ההערות שבסוגריים המרובעות שלהלן הן ממני - י.ש.]:

"אחר עיון:

הזהירות שנוהגות הנשים, כמוכא בט"ז יו"ד סי' קצ"ה ס"ק ז מהב"ח: שמא ישא אחותו מאביו (וכל כו"ב) שייכת גם בפנייה [כוונתו כדלהלן: בט"ז יו"ד הנ"ל נאמר: 'מצאתי בהג"ה סמ"ק ישן בשם מהר"ר פרץ: אשה נדה יכולה לשכוב אסדיני בעלה ונוהרות מסדינים ששכב עליהם איש אחר, פן תתעבר משכבת זרע של אחר. ואמאי אינה חוששת פן תתעבר בנדותה משכבת זרע של בעלה ויהא הולד בן הנדה? והשיב [הסמ"ק]: כיון דאין כאן ביאת איסור הולד כשר לגמרי, אפילו תתעבר משכבת זרע של אחר, כי הלא בן סירא כשר היה אלא דמשכבת זרע של אחר קפדינן אהבחנה גזירה שמא ישא אחותו מאביו, כדאיתא ביבמות. עד כאן לשונו, הועתק מספר מו"ח [הב"ח] ז"ל: עכ"ל.

וכך כביכול אמר הגרש"י ישראלי: "הסמ"ק אמנם אומר שהולד כשר, ואם כן מתעוררת השאלה: מדוע הייתי צריך בשיחתנו בבוקר בכלל להציע לבני הווג להתגרש? והתשובה היא שבדרך זו חשבתי להינצל מדעתם של החולקים על הט"ז, אלו המחמירים לומר שהולד לא רק שלא יהיה כשר אלא שיהיה ממזר גמור, שכן אין הדבר תלוי בביאה אלא במום זר שבאשה, שבעודה נשואה לבעלה הרתה מש"ז של זר, גם אם לא בדרך של ביאה. ר' אוצר הפוסקים סי' כ' ס"ק י"א סוף אות ט ע"ש. ואם כך ע"י גירושין ניתן להימלט לכאורה מחשש זה. אלא שעתה נראה לי שמכל מקום לא תואיל הצעתי זו, שכן עדיין היא תביא לחשש אחר, והוא חששו הראשי של הט"ז], והיינו שקבלת זרע זר יכולה להביא לחשש שאח ישא אחותו, שהרי דין קרבת עריות אינה תלוי' אם האם נשואה או שילדתם בזנות. ע"כ העצה של גירושין אינה משנה לנידון.

וההדגשה [של הסמ"ק] שאם ההריון נתקבל לא דרך ביאה - אין איסור גם באשת איש, כפי שמוכח מהגהות הסמ"ק והב"ח, אין משאיר כאן אלא את החשש הראשון [רצונו לומר: למרות שהסמ"ק מדגיש שאם אין ביאה הולד כשר ואינו ממזר אין זה מסיר מכאן את החשש הראשון שהעלה הסמ"ק והיינו שצריך בכ"א להימנע מהתעברות מש"ז של אחר מהטעם הנוסף, כלומר מחשש שמא ישא הוולד הנוולד את אחותו] - ככה שאין העצה של גירושין עוזרת כלום. אכן אם הזרע מעכ"ם כי אז החשש שמא ישא אחותו לא קיים [ובכך נמלטנו מהחשש הראשי של הסמ"ק] ובגירושין יסתלק [גם] החשש מהדעות החולקות על הסמ"ק [וסוברות שאם אין האשה גרושה - הוולד ממזר, גם אם לא הייתה כאן ביאת איסור] אך כאמור מהב"ח והט"ז נראה שיש לנקוט כן להלכה [לחוש לשיטת הסמ"ק שאח עלול לשאת אחותו, וממילא הרעיון של גירושין אינו מועיל כלל, כנ"ל].

[וכאן הוסיף מו"ר הגרש"י זצ"ל וכתב וזה לשונו:]

יש מקום לסברה [ההדגשה במקור] שאם היא ידוע בבירור מוחלט [ההדגשה במקור] לאשה שמקבלת הזרע [ומתעקשת על תורם יהודי] וזותו של התורם [היהודי] - נראה שהחשש הזה של הסמ"ק [שאח ישא אחותו] מסתלק, שכן האמור בסמ"ק הוא באופן שאין האשה מזהה את האיש בעל הזרע, [ששכב על הסדין], בנוסף על הספק שמא נתעברה מבעלה [הגרש"י זצ"ל מציין כאן אפוא שתי נקודות: א. אי ידיעה מי שכב על הסדין ושאפשר שנפלטה ממנו ש"ז. ב. גם אם נפלטה ממנו ש"ז אפשר שלא מזה נתעברה האשה אלא מבעלה.

מכאן שלפי הגרש"י זצ"ל במקרה כזה המתואר בסמ"ק, החשש שמא אח ישא אחותו קיים גם לכך שיתכן חלילה שהוולד - ישא את אחותו הגמורה, בת אמו ואביו בעל האשה, שכן יתכן שההריון הוא בכלל מהאב ולא מהש"ז שהייתה אולי על הסדין. הרי אפוא שהולד אסור בכפליים: א' באחיותיו מהאיש הזר ששכב על הסדין, שמא מזרעו שנפלט הרתה האשה, וב' וזה פשוט, גם באחיותיו מבעל אמו, שמא ההריון מבעל אמו בא. אלא שבתרומת זרע מיהודי זר, הידוע

בבירור לאשה אין מקום לאף לא אחד משני החששות הללו, שהרי ידוע בבירור ממי בא ההריון] וכל כהאי גוונא החשש שמא ישא אחותו קיים [אמנם] במקרה של הסמ"ק [אבל] ואינו קיים במקרה שידוע זהותו [של התורם היהודי] ושהאשה תזהר לשמור על הזהות ולאסור לצאצאיה הנ"ל [ז.א. לפי הגרש"י זצ"ל אסור להסתיר את זהות התורם מן האשה אלא אדרבה יש ויש לגלות לה במדויק את זהותו והיא תזהיר את בנה שיוולד לה מהזרעה זו לא להתחתן עם משפחתו של התורם. יוצא שלפי תנאי זה, אליבא דהגרש"י ניתן לקבל תרומת זרע מיהודי, אלא שצריך להקפיד על חשיפת זהותו לנתרמת באופן ברור ממש. אכן, בכדי שלא לגרום לבעיות רבות עליהם עמדו כבר אחרים, יש להדגיש כי ניתן לעשות זאת גם שלא על ידי הודעה חד משמעית מי התורם בלעדית, אלא ע"י זה שלמשל, אם שם משפחתו של התורם הוא לוי, ייאמר לאשה שתאמר לבנה שיוולד לה שיקפיד שלא להתחתן עם משפחות כהן, לוי, ועוד שנים שלושה שמות וע"י כך לבלול את שם התורם עם אחרים ובלא צורך בהעברת שם אחד ברור. ועוד יש לעיין בדבר ולא כתבתי זאת מדעת מור"ר זצ"ל אלא כרעיון בעלמא לצורך בדיקתו].

לאור זאת [שבדרך מסוימת שכזו יש מקום בכל אופן להתיר תרומה מתורם יהודי, למרות שמעיקרא צריך להשמט מזה מאד אלא שכאן הנסיבות היו מיוחדות מאד], יש להזהיר שלאחר שקיבלה הזרע, תהא מרוחקת מבעלה לשם הבחנה [כבסוגיא ביבמות וכדי להבטיח שלא התעברה אלא מהתורם מה שיבטיח שלא יקלו בכל אופן להתחתן עם משפחתו מתוך מחשבה שמא בכל אופן ההריון בא מבעל האשה ולא מהתורם].

מטעם האמור אין [ההדגשה במקור] גם לערבב הזרע המוכנס עם זרע הבעל, [כפי שיש רופאים הנוהגים לעשות מסיבות פסיכולוגיות], שכן – בעוד שמצד אחד זה אולי מקל על האשה את ההרגשה [שכן היא חיה בתחושה שאולי בכל אופן הרתה מבעלה יקרה, כפי שבוודאי הייתה רוצה מעיקרא] אך זה מרופף את הודאות של זהות האב

[ההדגשה במקור] ומחוק את אפשרות המכשולים כנ"ל [שיזולזלו בהרחקה ממשפחת התורם ובחובה ליידע את הילד שאסור לו להתחתן עם מי ששם משפחתו כשם משפחת התורם או כל רעיון אחר איך ליידע אותו בדבר האיסור הזה].

אכן, בעוד שתנאי בל יעבור שתהא זהות התורם מבוררת בודאות ונמסרת לאם, יש לשמור מכל משמר, שלא תהא ידועה לתורם זהות האשה [משפט זה כתב הגרש"י זצ"ל בסוגריים בסוף הפתק וטעם הדברים ברור].

*

עד כאן הדברים כפי שכתבם הגרש"י זצ"ל. בשוליהם יש להוסיף שבסופו של חשבון לא נזקקו הצדדים להיתר זה וסמכו על מה שהורו להם מעיקרא וקיבלו הזרעה מגוי. האשה ילדה בת ואחר התייעצות עם הגרש"י זצ"ל נאמר לה להקפיד שלכשתתחתן הבת לעת"ל אי"ה, תקפיד שלא תתחתן עם כהן מהא דיבמות מה"א: א"ר יצחק בר אבדומי: עכ"ם ועבד הבא על בת ישראל וכ"ו הולד פגום לכהונה. ע"ש. כפי שהדגיש בפני כמה פעמים הגרש"י זצ"ל, דין זה אינו משום הביאה אלא משום הפגם שבזרע ולכן אם הנולד הוא בת, היא פסולה לכהן. ואכן לפיכך קיבלו עליהם בני הני"ל תקנה זו ועוד עשו את כל הסידורים להבטיח שאם הבעל ימות ח"ו תקפיד האשה לקבל חליצה מאחיו, כטעונת יבם לכל דבר.

*

כאן המקום לציין שחשש זה שבהזרעה מלאכותית עלולה האשה אם תתאלמן ח"ו להעלים את זה שהיא טעונת יבם, היה דבר שהטריד את הגרש"י זצ"ל מאד בכל נושא ההזרעה המלאכותית. פעם אחת סיפר לי שחשש זה התחזק בקרבו בעקבות מלחמת יום הכיפורים העקובה מדם, כשבשבתו בבית הדין ראה כמה מקרים של אלמנות מלחמה ל"ע שבהיוודע להן שבעליהן נהרגו עקד"ה בקרב, מיהרו להיכנס להריון ממאן דהוא ובאו לבית הדין לומר שההריון מבעליהן

החלל. כל זה על מנת שלא להיזקק לחליצה, שזה היה פחדן הגדול של הנשים האלמנות הנ"ל, שהיבם של כאו"א יערים עליהם קשיים בבואה לקבל ממנו חליצה. לכן מיהרו להרות כנ"ל ובכך לנסות להיפטר מחליצה. לפיכך, גרס הגרש"י זצ"ל, ברור שהחשש גדול, הא ראייה שנשים אומללות אלו, אלמנות מלחמה ל"ע, טעו לחטוא בחטא גדול כזה מתוך צער וכאב וחשש ובלבד שלא להיזקק לחליצה. א"כ, סבר הגרש"י זצ"ל, גם בנידון דידן, בהזרעה מלאכותית מתורם זר, יש לחוש שהנשים הנזקקות להליך זה ותתאלמנה ח"ו בחלוף השנים שאחר הלידה, לא תרצנה לגלות שהבן הוא מתרומת זרע (שעל כן הן טעונות יבם, כי נפטרו בעליהן בלא זרע) ותעדפנה להציג הדברים כך שהבן הוא מהבעל הנפטר.

לפיכך במקרה הנ"ל נעשו כאמור סידורים מיוחדים להבטיח שיידעו שהבן אינו מהבעל.

לסיכום: דעת מו"ר הגרש"י זצ"ל הייתה שבנסיבות ייחודיות ביותר, ואחר בירור כל האפשרויות האחרות ודחייתן, ניתן יהיה בתנאים מסוימים להתיר קבלת תרומה מתורם יהודי זר, אלא שלמעשה לא נזקקו להיתר זה וכן ראוי לעשות.

עוד נובע שבתורם זר גוי, אם הנולדת היא בת - היא אסורה לכהן.

כן נובע שלדעת מו"ר זצ"ל, במקום שביצעו תרומה כנ"ל, בין מיהודי ובין מגוי, יש להבטיח שלא תיעלם החובה להיזקק לחליצה בשעת הצורך.

ויה"ר וכל בתי ישראל ייפקדו בזרעא חייא וקיימא ולא יזדקקו להיתרים אלו כלל אכ"ר.
